

Slovenski Pravniki

Leto XLIX.

Ljubljana, oktobra 1935.

Št. 9. — 10.

Civilnopravna zakonodaja kraljevine Jugoslavije v letu 1934.

Prof. Lapajne.

Razvoj jgsl. civilnopravne zakonodaje do konca l. 1933 (s posebnim ozirom na slovensko in slov.-dalmatinsko pravno področje) sem opisal v posebni brošuri, ki je izšla začetkom l. 1934; nadaljujem z opisom tega razvoja v lanskem letu. Značilna za to zakonodajno dobo je zlasti vrsta pravnih virov. Izšle so skoro same uredbe ministrov, krite seveda z opolnomočenji zakonodajca. Teh opolnomočenj v naslednjem ne bom citiral, ker jih citirajo uredbe same; največ jih je dal zakonodajec s finančnim zakonom za l. 1934/35 z dne 28. marca 1934 št. 73/XVIII kos 34. —

Nič se ni premenilo v lanskem letu na področju notranjdržavnega negmotnega prava; razni, od našega avtorskega zakona napovedani pravilniki so bili izšli že pred l. 1934. V razmerju k tujim državam se preminja vsako leto krog tistih držav, s katerimi nas vežejo mednarodni dogovori za zaščito industrijske in avtorske svojine. Kateri države so v danem trenutku članice teh dogovorov, se da ugotoviti (med drugim) tudi s pomočjo Službenih novin in Sl. lista, ki objavljata vsak pristop in odstop (dasi zelo kasno). V tem pogledu utegne zanimati, da je z dnem 22. decembra 1933 opustila (po dolgem oklevanju) sosednja Avstrija svojo, izza l. 1895 uzakonjeno 30-letno posmrtno avtorsko zaščito in prešla k 50-letni konvencijski (kar so objavile Sl. N. v št. 122/XXXI, naš Sl. l. v kosu 80 iz lanskega leta). Dne 13. decembra 1934 je sledila Avstriji z enakim podaljšanjem Nemčija. —

V pravu fizičnih oseb so bile unificirane določbe o proglasitvi pogrešanih oseb za mrtve in o sodnem dokazovanju smrti, in sicer s VI. delom novega jgsl. nepr. postopnika z dne 24. julija 1934 št. 175/XLV kos 8 (iz l. 1935).

Unificirane so bile v glavnem le formalnopravne določbe, ne materijalnopravne; za te ostanejo v nadaljnji veljavi (dokler ne dobimo enotnega jgsl. civ. zak.) dosedanji partikularnopravni civ. zakoniki, razumevajoč z njimi »vse predpise državljsanskega prava« (gl. čl. 8 uvodnega zak. k nepr. post. z dne 26. julija 1934 št. 178/XLVII kos 95). Pri nas so ostale torej v veljavi vse materijalnopravne določbe §§-ov 24 in 112 o. d. z. Nove so nastopne materijalnopravne določbe nepr. post.: a) da je upravičeno, predlagati postopek za proglasitev mrtvim in za sodni dokaz smrti (poleg privatnih interesentov) državno pravobranilstvo v javnem interesu (§ 232 al. 1, § 236 al. 1); b) da mora sodišče v odloku, ki ga izda, ugotoviti poleg dneva po možnosti tudi trenutek domnevane pogrešančeve smrti (§ 234 al. 2); c) da mora po § 237 al. 1 zap. sodišče, ki povzame zap. razpravo po pogrešancu, ki je bil pomotoma proglašen za mrtvega, odrediti v zemljiški knjigi (pri pomotoma prisojenih nepremičninah) zaznambo, da je uveden postopek po § 237 nepr. post.; s to (novo) zaznambo spornosti se zasigura uspeh novemu sodnemu odloku, s katerim se razveljavi event. premeni prejšnje zapuščinsko prisojilo. —

Nov unificiran tip jurističnih oseb je bil uzakonjen z zakonom o mestnih občinah z dne 22. julija 1934 št. 169/XLIII kos 67, ki je stopil v veljavo 23. septembra 1934. Naslov zakona ni točen, ker zakon ne velja za vse tiste občine, ki imajo svoj sedež po mestih, ampak za tiste, ki so v § 2 imenoma navedene (v Sloveniji za Celje, Ljubljano, Maribor in Ptuj) t. j. za tiste občine, ki so imele, preden je dobil novi zakon obvezno moč, poseben statut. Na osnovi §157 tega zakona je izšla 24. novembra 1934 še uredba ministra za notr. posle o imovini posebnih delov mestnih občin št. 280/LXXIII kos 102; ta imovina pripade mestni imovini (čl. 1), a, kolikor je bila opredeljena za določene namene, se mora uporabljati najprej za iste namene v korist prebivalcev teh delov (čl. 2). — Za cerkve (konfesije) ni bil izdan v lanskem letu noben nov statut; pač pa je naš Sl. l. šele lani (kos 64) objavil ustavo islamske verske zajednice kr. Jgsl. z dne 9. julija 1930 št. 167/LXIII (sklenjeno od telesa, označenega v § 22 zak. o islamski verski zajednici kr. Jgsl. z dne 31. januarja 1930 št. 29/X kos 33 I). Srbska pravoslavna cerkev je uveljavila v preteklem letu svoj novi postopnik za cerkvena sodišča; ta postopnik, ki se nanaša na kazniva dejanja svečnikov in vernikov in na zakonske (bračne) spore, je bil objavljen v Glasniku srbske pravosl. patriaršije. — Za jgsl. univerze je izšla 20. aprila 1934 po-

sebna uredba ministra za prosveto »o društvih univerzitetnih slušateljev« št. 91/XXIV kos 61. Uredba je izdana na osnovi čl. 212 občne univ. uredbe istega ministra z dne 11. decembra 1931, a ta zadnja na osnovi § 41 zak. o univerzah z dne 28. junija 1930. — Zadruga drž. uslužbencev so izgubile z uredbo min. sveta z dne 1. avgusta 1934 št. 187/XLIX kos 70 50%-ni popust navadnih tarif pri prevozu blaga in drugih predmetov po državnih železnicah in na ladjah, ki so ga uživale po § 79 zak. z dne 18. januarja 1932. — Končno je izšlo v lanskem letu več odločb ministra za telesno vzgojo naroda v svrhu dokončne organizacije jgsl. gasilstva, ki je bilo urejeno enotno za vso kraljevino z zakonom z dne 15. julija 1933 št. 167/XLVII kos 75. Gasilsko organizacijo sestavljajo gasilske čete, banovinske župe, banovinske zajednice in vrhovna gasilska zveza v Beogradu. Vsaka teh edinic ima in upravlja svojo imovino, sklepa o lastnem proračunu (in izvršuje druge funkcije samostojnega pravnega subjekta). — O kartelih in o njih prepovedi v lanskem letu bom govoril v pogodbenem (družbenem) pravu, ker ni nujno, da bi karteli tvorili juristične osebe. —

Za ženitev v moških je bila uzakonjena s § 9 zak. o zatiranju spolnih bolezni z dne 28. marca 1934 št. 122/XXXI kos 49 naslednja (nova) ženitna prepoved: »Moški, ki stopa v zakon, mora predložiti za poročanje pristojnemu oblastvu zdravniško potrdilo, iz katerega je razvidno, da ne boluje za nobeno izmed bolezni, navedenih v § 1 tega zakona« (al. 1). »Če verski predstavnik ali predstavnik pristojnega civilnega oblastva ne dobi takega potrdila od moškega, ki hoče stopiti v zakon, pa ga vendar poroči, se kaznuje po določbi 1. odst. § 399 k. z. Izvzet je primer poroke na smrtni postelji. Če takšen moški ozdravi, se mora dati v mesecu dni pregledati« (al. 5). Na ženske se izdana ženitna prepoved ne nanaša, pač pa pravi al. 3 istega § 9: »Ženska, ki ve, da je okužena, pa vendar sklene zakon, se kaznuje po § 256 k. z.« Za izvrševanje zak. o zatiranju spolnih bolezni (tudi določbe § 9) je izšel še poseben pravilnik z dne 15. junija 1934 št. 141/XXXVII kos 54. A ves § 9 je bil letos dne 27. aprila 1935 z uredbo min. sveta št. 102/XXV kos 40-1935 stavljen zopet izven obvezne moči, ker se je izkazal v nekaterih (siromašnih ali okuženih) predelih kraljevine za težavno izvršljiv in je pomnožil konkubinatna razmerja. — Za ženitev častnikov, vojaških uradnikov, podčastnikov, kaplarjev in redovov (mornarjev) pri vojski, mornarici, obmejni četi in orožništvu je izšla 31. decembra 1934 št. 4/I kos 6 (oba iz l. 1935) dolgo pričakovana, od čl.

222 zakona o ustroju vojske in mornarice ozir. od zakonov za obmejno četo in za orožništvo napovedana uredba (ukaz kraljevih namestnikov). Stara predpisa čl. 110 in 181 zak. o ustroju vojske in mornarice, da se aktivni častniki vojske in mornarice ne smejo ženiti, dokler ne napredujejo v poročniški čin, je nova uredba poostrila v tem smislu, da se smejo ženiti šele, ko dovrše leto dni službe v činu poročnika (fregatnega p.) in 26 let starosti. Podčastniki se smejo ženiti odslej šele, čim odslužijo tri leta v činu narednika in so stari 27 let. Pri orožništvu se ne smejo ženiti rezervni častniki, dokler so na pripravi odn. na izpopolnjevanju. Častnikom je prepovedana tudi zaroka (izpraševanje), dokler ne pridobe pravice in dovoljenja za ženitev. Za vsako ženitev je treba, potem ko je častnik dosegel zakonito ženitno pravico, posebnega ženitnega dovoljenja. Za izposlovanje tega dovoljenja so zopet predpisani razni pogoji osebne in gmotne narave, ki se ne tičejo le ženina, ampak tudi neveste n. pr. njene kavcije (razen če poroči častnika v činu, višjem od kapetana druge klase, ali vojaškega uradnika); spričevalo oblastev o nevestinem moralnem vedenju je po novi uredbi odpadlo in je nadomeščeno z zaupno informacijo polkovnega komandanta.

Skoro vse premembe na področju otroškega (roditeljskega) in skrbstvenega prava izvirajo iz že citiranega novega nepr. postopnika in iz uvodnega zakona k temu, veljajo torej po določbi čl. 1 tega zadnjega zakona, izza 5. februarja letošnjega leta. — Določbe § 159 (o plodnosnem nalaganju glavnice skrbeljencev), § 162 (o varuških računih), §§ 181 in 182 o skrbi za nezakonske otroke, § 216 (o ugotavljanju očetovstva nezak. otroka), § 264 (o negi. vzgajanju in vzdrževanju otrok ločenih in razvedenih soprogov) in § 265 (o določitvi dote in opreme) — ki so uzakonjene vse z ozirom na določbe bodočega jgsl. državlj. zakonika — je uporabljati zaenkrat, po čl. 27 uvodn. zak., le toliko, kolikor je zanje podana osnova v sedaj veljajočih partikularnopravnih civilnih zakonikih. Premembe so za slov.-dalm. pravno področje manj številne, nego za ostalo ozemlje kraljevine, ker se tičejo po večini institucij, ki že veljajo na našem pravnem področju in so bile samo razširjene odtod na ostala pravna področja. Take institucije so: a) poklicno varuštvo (zavodno in generalno); b) omejeni preklic (preklic imenuje nepr. post. »odvzem svojepravnosti«), in dva nova preklicna razloga (nagnjenost k pijančevanju in zlorabljanje živčnih strupov); c) začasna oskrba (začasno »pomočništvo«); č) posebne določbe za nezakon-

ske otroke (prevzete iz §§ 15—17 I. delne nov.); d) posebno postopanje ob sprejemanju oseb v zavode za duševne bolni in slične zavode; e) naredbe za nego, vzgajanje in vzdrževanje nedoletne dece ločenih in razvedenih soprogov; e) določitev dote in opreme (pred poročitvijo); f) pozaknitev otrok (pristna in nepristna). Za nas, ki vse te institucije že imamo, pomeni njih prevzem v nepr. postopnik le koncentriranje in sistemiziranje snovi v enem samem zakoniku, dočim so bile dosedanje določbe raztresene po raznih zakonih (o. d. z., novelah, j. n., preklicnem redu, ces. patentu in dr.). — Tudi za slov.-dalm. pravno področje so nove naslednje določbe nepr. postopnika: 1. Odpravljeno je odločanje o važnih stvareh sodnih skrbiljencev po dveh sodnih stopnjah (nižji in višji, stare »korroboracije«, urejene najnazadnje po al. 2 § 109 j. n., katerega besedilo je pa bilo tudi že novelirano). Po novem nepr. post. odloča tudi o takih stvareh ena sama instanca in sicer okrožno sodišče; okrajno sodišče vrši poizvedbe ter stavi okrožnemu sodišču svoj predlog; 2. Premenjen je tudi krog teh važnih stvari, pridržanih odločanju po okrožnem sodišču na predlog okrajnega: a) med nje ne spada več odobritev odsvojitve nepremičnin sodnih skrbiljencev, o katerih odloča odslej okrajno sodišče; b) v kompetenco okrožnega sodišča pa so prešle: potrditev posvojitvene (adopcijske) pogodbe (tudi svojepravnih oseb; okrajno sodišče stavi le predlog in odloča pri nesvojepravnih adoptandih kot skrbstveno oblastvo); dalje odvzem očetovske oblasti (novost); končno preklic, popolni in omejeni. (Pri preklicu je torej deloma vzpostavljena stara vsebina § 109 j. n., ki je bila premenjena po preklicnem redu, ko je bila uzakonjena možnost kontradiktornega postopanja, s čimer je odpadla potreba intervencije okrožnega sodišča. Novi nepr. post. je odpravil kontradiktorno postopanje, a v drugo roko vzpostavil kompetenco okrožnega sodišča). Ostali, tu neomenjeni primeri korroboracije po § 109 j. n. so prešli nepremenjeni v novi nepr. postopnik.

Novost (prav primerna) adopcijskega prava je še ta, da mora biti pismena adopcijska pogodba sestavljena v obliki not. akta ali poverjena po sodišču ali notarju (more se pa dati tudi na sodni zapisnik).

Novo zmedo mora povzročiti nova določba § 160 nepr. post. o plodonosnem nalaganju pupilarnega denarja. Doslej so za to nalaganje pri nas veljali predpisi o. d. z. - a, ces. pat. (§§ 193—202) in raznih specijalnih zakonov, kolikor niso bili utesnjeni po privilegiju, uzakonjenem na korist

Državni hipotekarni banki z zakonom z dne 30. marca 1922, 14. marca 1924, § 45 al. 2 fin. zak. za l. 1932/33 in končno z odločbo min. za trg. in ind. z dne 26. julija 1934 št. 173 kos 62. Vlada je bila predlagala (gl. prvotni načrt nepr. post.) za plodonosno nalaganje pupilarnega denarja uzakonitev istih načinov, ki so nam znani iz §§ 193—202 starega ces. pat. Ta predlog pa je v senatu in kasneje v skupščini propadel ter bil nadomeščen s sledečo kratko določbo cit. § 160: »Denar (»novac«) nedoletnikov se nalaga samo pri Državni hipotekarni banki.« Določba je nejasna že radi besede »novac«. Če razumemo z novcem zgolj gotovino, potem sodišča izza veljave § 160 niso več dolžna, prenašati pupilarni denar iz samoupravnih hranilnic v Drž. hip. banko, ker hranilne vloge niso gotovina. Če pa razumemo z novcem vse pupilove vrednosti, ki se glasijo na denar, zlasti njegove denarne terjatve, hipoteke, vrednostne papirje, potem so prestale biti izza veljave § 160 pupilarno varne celo državne obveznice. To se pa ne da spraviti v sklad z določbo sledečega § 161 al. 1, ki načeloma prepoveduje prodajo nedoletnikovih državnih obveznic (s pravico do dobitkov). Vidimo, da je v naglici stilizirani § 160 potreben nujnega prereditiranja, ki je bilo po min. pravde ob sklenitvi zak. o nepr. postopanju tudi obljubljeno.

Razen določb nepr. post. je omeniti med novimi določbami otroškega in varuškega prava iz lanskega leta še zakon z dne 17. januarja 1934 št. 26/VI kos 14 o obvezni telesni vzgoji. Zakon je uvedel obvezni pouk telesne vzgoje za vso moško in žensko mladino po vseh šolah in za vso moško mladino izven šol od dovršene osnovne (nadaljevalne) šole do dovršenih 20 let starosti v svrhu »da se mladina telesno, нравno in nacionalno dvigne«. —

Za stvari in njih izkoriščanje smo dobili naslednje, mestoma civilnopravne določbe: 1. S § 16 št. 2 fin. zak. za l. 1933/34 je bil ustanovljen državni monopol za rudninska (mineralna) olja. Hkratu so bile ukinjene prejšnje odredbe (zakonov z dne 31. marca 1922 in 16. decembra 1930), ki so se nanašale na izdajanje pravice za izsledovanje in pridobivanje rudninskih olj; niso pa bile ukinjene že pridobljene stare take pravice. Izsledovanje in pridobivanje rudninskih olj se vrši odslej v državni režiji; organizacija odnosnih del, eksploatacija in upravljanje podjetij je v rokah Uprave državnih monopolov. — 2. Dne 4. avgusta 1934 št. 183/XLVIII kos 73 je cit. fin. zakonu sledila uredba preds. min. sveta »o nadzoru nad proizvodnjo in uporabo plemenitih kovin«. Plemenite kovine so po tej uredbi platina,

zlato in srebro. Uporabljati se smejo le za obče koristne namene; za industrijske in druge namene samo izjemoma. Narodni banki kr. Jgsl. gré v imenu države predkupna pravica do vse tuzemske proizvodnje teh plemenitih kovin: odkupiti jih mora po svetovni tržni ceni. Proizvajajoča podjetja pridejo pod državno nadzorstvo. Za kršitve so predvidene (med drugim) visoke denarne kazni. — 3. Z naredbom bana dravske banovine z dne 1. februarja 1934 kos 11 (izdano na osnovi zakonov o notranji upravi) je bil stavljen pod posebno zaščito domači oreh (dovoljenje obč. uprave za sekanje; izvozne omejitve; prepoved odsvojitve stoječih dreves). V seji z dne 29. novembra 1934 je prepovedal min. svet vsak izvoz okroglega, tesanega ali žaganega orehovega lesa (št. 281/LXXIV kos 103); ta izvozna prepoved pa je bila v seji istega sveta z dne 28. februarja 1935 zopet ukinjena (št. 69/XVI kos 28). — 4. Da so prišle z novimi lovskimi zakoni pod posebno zaščito koristne ptice, spada že v lovsko pravo.

Na področju lastninskega prava še ni povse končana zakonodaja o agrarni reformi. K zadnjemu pomembnejšemu zakonu o likvidaciji agrarne reforme na veleposestvih z dne 19. junija 1931 (premenjenemu in dopolnjenemu z zak. z dne 5. decembra 1931 in 24. junija 1933) sta pristopili v l. 1934 uredbi min. sveta z dne 5. maja 1934 št. 111/XXVIII kos 42 in z dne 31. decembra 1934 št. 302/LXXX kos 4-1935; zadnjenav. uredba je bila letos 29. marca 1935 št. 81/XXI kos 29 zopet premenjena (premembe se tičejo v bistvu raznih rokov, ki se prelagajo od uredbe do uredbe). Z določbo § 46 t. 7 fin. zak. za l. 1934/35 je bil zakon o likvidaciji agrarnih razmerij v območju prejšnje Dalmacije (z dne 19. oktobra 1930 z vsemi premembami in dopolnitvami) razširjen na vse območje otoka Krka in sosednih malih otokov. — V l. 1934 so bili dalje razvezani (alodizirani) rodbinski fidejkomisi in sicer z zakonom z dne 10. julija 1934 št. 164/XLII kos 63. Razvezani so bili z retroaktivno močjo (do Vidovdanske ustave z dne 28. junija 1921). Fidejkomisi so postali solastnina tistega, ki se je zatekel na dan 28. junija 1921 kot posestnik (imetnik) fidejkomisa, in tistega, ki se je zatekel na dan 28. junija 1921 kot prvi čakalec; eden kakor drugi po določbah fk. listine. Solastnika sta postala vsak na polovico. Na polovici, ki je pripadla prvemu čakalcu, je pa obdržal fk. posestnik pravico uživanja do svoje smrti, najdalje do 1. januarja 1945. V sporazumu smeta fk. posestnik in prvi čakalec urediti razvezo fidejkomisa drugače,

za kar morata skleniti pismeno pogodbo in jo predložiti fk. sodišču. Novi fidejkomisi se ne morejo več ustanavljati. — Za razmerje med solastniki (v širšem pomenu vseh upravičencev iz absolutnopravnih pravic) je bila po VIII. delu novega nepr. post. razširjena pristojnost nepravdnega sodišča. Po določbah o. d. z. je interveniralo nepravdno sodišče v primerih §§ 835, 836. Novi nepr. post. je razširil to pristojnost na vse spore, ki nastanejo med solastniki o vprašanih uprave in izkoriščanja skupne stvari (§ 266); pri tem se predpostavlja, da ni spora med solastniki v pogledu solastninske pravice same in v pogledu velikosti deležev na skupni stvari (ti spori ostanejo v kompetenci pravnega sodišča). Reformirano je tudi postopanje ob ukinitvi absolutnopravne skupnosti. Dočim se je morala po starih določbah za to ukinitve vlagati tožba (pri pravdnem sodišču) ter izposlovati na ukinitve (delitev, fizično ali civilno) se glaseča sodba, ki se je potem izvrševala po posebnih predpisih izvr. reda, odločuje sedaj o dolžnosti delitve in o njenem načinu nepravdno sodišče (zopet se predpostavlja, da med solastniki ni spora v pogledu velikosti njih deležev, § 267 sled.). Da se udeleženi delitvenega postopka, se zovejo poleg solastnikov tisti upravičenci iz služnosti in drugih stvarnih pravic, ki smejo po predpisih civil. prava zahtevati, da se njih pravice ob delitvi upoštevajo, in da se določi, kako se naj izvršujejo po delitvi (§ 270). Na predlog kateregakoli solastnikov se zovejo tudi druge osebe, ki utegnejo imeti interes ob delitvi n. pr. osebni upniki (§ 271). Novi nepr. post. je ustregel tudi staremu postulatatu prakse in doktrine, da se naj opravi, ob civilni delitvi nepremičnin, prodaja po predpisih izvr. reda o prisilni javni dražbi; predpisi nepr. post. (V. dela) o prostovoljni prodaji se uporabljajo le tedaj, če se deljivci na te predpise zedinijo (§ 274). S to reformo je doseženo, da bo prehajala odslej prodana, prej skupna nepremičnina na zdražitelja (praviloma) očiščena vseh hipotek in drugih bremen, s čimer se bo dosegel ugodnejši skupiček; odpadle bodo tudi druge nevspešne posledice dosedanje uporabe predpisov o prostovoljni prodaji.

Za obnovo in popravilo mej so veljale do 5. februarja 1935 pri nas določbe II. delne nov. ozir. novelirani §§ 850, 851, 853, nenov. § 852 in § 4 cit. II. nov., končno naredba jgsl. min. pravde z dne 15. aprila 1924 št. 106/XXIII (ki je bila povišala znesek 100 K iz cit. § 4 na 125 Din). Danes veljajo (na vsem državnem ozemlju po čl. 10 uvodn.

zak. k nepr. post.) določbe čl. 24 in 25 cit. uvodn. zak. in §§ 275 — 283 nepr. post. Čl. 24 uzakonjuje pravico mejašev, da se obrnejo na nepravdnega sodnika v nastopnih primerih: a) ko postanejo mejniki med dvema zemljiščema tako poškodovani, da preti nevarnost nespoznavnosti (a mejna črta še ni sporna, tzv. obnova meje, recte mejnikov); b) ko postane mejna črta sporna, bodisi da je obema mejašema neznana, in se ne moreta nanjo sporazumeti, bodisi da zatrjujeta pozitivno vsak svojo, med seboj različno mejo (tzv. poprava meje, a. finium regundorum). Čl. 25 uzakonjuje materijalnopravne smernice za popravo meje, ki se potem ponavljajo v § 280 nepr. post. in jih bom tam citiral. Materijalnopravne določbe §§ 275—283 citiram po tistem redu, v katerem jih bo uporabljalo nepravdno sodišče. Pred njimi bodi citiran § 278, ki izključuje za ureditev mejnih sporov vsako pravdno postopanje (lastninsko in posestno): »Če se pokaže med pravdo pred rednim sodiščem, da gre samo za spor glede mej, je računati s tožbo, kakor s predlogom za ureditev mej (al. 1). Če zavisi odločitev v kaki pravdi od ureditve mej, lahko uvede sodišče po službeni dolžnosti postopanje za ureditev mej (al. 2)«. Ostale določbe so nastopne: »Sodišče odredi na tako prošnjo najprvo narok pred sodiščem samo za stranke radi poskusa poravnave; če ta ne uspe, odredi narok na lice mesta.... Obenem se opozorijo udeleženci, da se bo postopanje, če kdo izmed njih ne pride, vendarle izvedlo in odločba izdala« (§ 277 al. 1). »Če izostane od naroka tisti, ki je predlagal ureditev mej, se smatra, da je predlog umaknjen. A došli protivnik more predlagati, naj se izvede postopanje« (§ 277 al. 3). »Dokaz močnejše pravice do mejnega prostora, čegar prometna vrednost ne presega 500 Din, je dopusten samo v postopanju za ureditev mej« (§ 280 al. 1). »Če presega prometna vrednost spornega mejnega prostora znesek 500 Din, je dopusten dokaz močnejše pravice v postopanju za ureditev mej samo, če pristaneta na to obe stranki« (§ 280 al. 2). »V vseh primerih se določi meja, kolikor ni dokazana močnejša pravica, po zadnji mirni posesti; če se pa ne da ugotoviti ta posest, se sporni mejni prostor razdeli po pravičnem preudarku sodišča. Kolikor ne gre za primera iz odst. 1 in 2, je dano vsaki stranki na voljo, da uveljavi svojo močnejšo pravico potom pravde, toda najkasneje v treh mesecih od dne pravnomočnosti odločbe, izdane v postopanju za ureditev mej« (§ 280 al. 3). »Na osnovi izvedenega postopanja uredi sodnik meje, ravna se po predpisih zadnjega paragrafa, ter označi

določeno mejo na licu mesta z mejniki« (§ 281 al. 1). »Uvedba postopanja za ureditev mej se ne more izpodbiti s posebnim pravnim sredstvom« (§ 282 al. 1). »Zoper odločbe sodišča druge stopnje, izrečene v postopanju za ureditev mej, ni nadaljnjega pravnega sredstva« (§ 282 al 2). — Vse te določbe kažejo na prvi pogled, da je imel jgsl. zakonodajec pred očmi našo II. delno novelo, ki se je v praksi, kakor vemo, slabo obnesla. Vendar je napravil naš zakonodajec napram II. delni noveli več napredkov: a) Odločba o sporni mejni črti se sme opreti na »mirno posestno stanje« (kadar zatrjujeta mejaša vsak svojo, med seboj različno mejno črto) le podredno; primarno odločuje pravno stanje (pravica); najpodredneje sodnikov pravični preudarek; b) O pravici do sporne mejne ploskve, predlagateljevi ali protivnikovi (judicium duplex), se razpravlja in odloča že v nepravdnem postopanju, ne šele, kakor po derogirani II. noveli, v naknadnem pravdnem postopanju (kolikor je bilo tako sploh dopustno); c) Do naknadnega pravnega postopanja (skupaj torej do dveh postopanj z ev. pet instancami), pride po nepr. postopniku samo, kadar presega prometna vrednost sporne mejne ploskve znesek 500 Din (pač le med praedia urbana), in če se ni razpravljalo v tem primeru (z obojestranskim pristankom) o pravici že v nepravdnem postopanju. Več slabih in spornih določb II. novele in več njenih pomanjkljivosti je prešlo tudi v naše novo pravo. (Manjka zlasti določba, da se ravnaj po dognani mejni črti tudi prisoditev plodov s prej sporne mejne ploskve. Nejasne so, poleg pojma mirnega posestnega stanja, določbe o stroških postopanja, pri čemer se zakonodajec ni ozrl na to, da se bodo mejni spori odslej često reševali, dasi v nepravdnem postopanju, po dognani pravici ene ali druge stranke. Izključena ostane prej ko slej tretja stopnja, tako da zopet ni pričakovati enotne judikature. Očuvano je razlikovanje med bagatelnimi in nebagatelnimi mejnimi spori, dasi je kritični znesek pomaknjen visoko navzgor, tako da bodo mejni spori na kmetih skoro vedno bagatelni, in s tem naknadno pravljanje za sporno mejno ploskev onemogočeno).

Za lov divjačine imamo že od 5. decembra 1931 št. 285 A/XCIV kos 7-1932 državni (okvirni) zakon, katerega obvezna moč je zavisela od izdaje uredb banovinskih skupščin o tistih določbah, ki so jim bile pridržane po § 112 al. 1 zakona. Z določbo § 76 št. 1 fin. zak. za l. 1934/35 so bili opolnomočeni sedanji banovinski sveti, da izdajo po § 112 cit. potrebne uredbe. Svet Dravske banovine je

izdelal to uredbo v letošnji seji z dne 14. febr., nakar je bila objavljena v Službenem listu kos 22 in v Službenih novinah št. 59/XIV z dne 13. marca 1935; zadnje navedene dne je dobil, hkratu z uredbo, obvezno moč v naši banovini citirani državni okvirni zakon iz l. 1931. — Z določbo § 48 št. 1 istega fin. zak. je bila razširjena na vso Dravsko banovino veljavnost uredbe o ribarstvu z dne 28. oktobra 1928, objavljene v Samoupravi (služb. listu ljublj. in marib. oblasti) št. 15-1928 (s premembo z dne 5. junija 1929, Samouprava št. 6-1929). V letošnjem letu je izšla na osnovi te uredbe in fin. zakona posebna naredba bana Dravske banovine o razdelitvi vodá na ribarske okraje z dne 30. marca 1935 kos 33.

V knjižno pravo morem uvrstiti pravilnik o knjigah gradbenopravnih obveznosti z dne 29. januarja 1934 št. 37/VIII kos 19, izdan od ministra za notr. posle na osnovi § 114 jgsl. gradb. zak. iz l. 1931. Knjigo morajo voditi vse tiste občine, mesta in trgi, na katere se uporabljajo določbe prvega dela gradb. zak. (§ 1). Knjiga služi javni evidenci in je vsakomur na vpogled in pregled (§ 2). Vpisovati se morajo vanjo vse gradbenopravne obveznosti, ki izvirajo iz gradbenega zakona samega ali ki jih naloži občina na podlagi teh predpisov kakemu stavbišču, kakor tudi vse premembe gradbenopravnih obveznosti (§ 3). Vknjižbe nimajo konstitutivnega pomena, t. j. z njimi se ne ustanavljajo nove pravice ali obveznosti, temveč dajejo samo na vpogled (§ 7). — O novih kartelnih registrih kasneje.

V (prisilnem) zastavnem pravu sta dobili v l. 1934 dve nadaljnji določbi jgsl. zakona o izvršbi in zavarovanju z dne 9. junija 1930 anticipirano obvezno moč. 1) Predvsem je stopil § 2 tega zakona s 1. aprilom 1934 v veljavo v vseh onih območjih, kjer je že dobil obvezno moč zakonik o sodnem postopanju v civilnih pravnih z dne 13. julija 1929; v ostalih območjih pa stopi v veljavo na dan, ko dobi ta zakonik obvezno moč (Gl. al. 1 § 22 št. 2 fin. zak. za l. 1934/35. Pripomniti je, da je dobil cpp. svojo obvezno moč s 1. majem 1935 tudi že v območju skopljanskega apel. sodišča po naredbi min. pravde z dne 2. januarja 1935 št. 4 kos 5). — Listine, omenjene v § 2 zak. o izvršbi in zavarovanju, izdane po uveljavitvi zakonika o sodnem postopanju v civilnih pravnih, toda pred uveljavitvijo tega zakona, se smatrajo za izvršilne v smislu tega paragrafa (Gl. al. 2 § 22 št. 2 cit. fin. zak.). — 2) Z uredbo min. sveta z dne 31. julija 1934 št. 177/XLVI kos

66 je dobila predčasno obvezno moč na vsem državnem ozemlju tudi določba § 20 jgsl. zak. o izvršbi in zavarovanju, ki odteguje izvršbam imovino samoupravnih teles in javnih in občekoristnih zavodov, in katere podrobnejši predpisi se skoro ujemajo s predpisi § 15 našega slov.-dalm. izvr. reda. Uredba je dobila obvezno moč z dnem obnarodovanja v Službenih novinah, t. j. 3. avgusta 1934.

V splošnem delu obveznostnega prava smo dobili leta 1934 predvsem nove določbe za obresti, za moratorije in za sanacijo ozir. izvenstečajno likvidacijo denarnih zavodov (kmet. kred. zadrug).

A. O b r e s t n a zakonodaja se je gibala v pravcu nadaljnega zniževanja najvišje dopustne obrest. mere, maksimirane že l. 1933 (z uredbami z dne 22. novembra 1933 št. 278/LXXXII kos 100 šte. 635 in 633 in z istega dne šte. 269/LXXIX kos 97 št. 613); a) Po čl. 1 al. 1 cit. uredbe št. 635 so bile obresti, ki jih smejo pogoditi za posojeni denar (potrošne stvari) denarni zavodi in bančni obrati, maksimirane s 5% nad esk. mero Nar. bke. Ta je znašala od 9. februarja 1934 dalje 7%, od 16. julija 1934 dalje 6,5%, tako da je maksimalna dopustna obrestna mera znašala 12% oz. 11,5%. Uredbo št. 635 je novelirala najprej nova uredba o maksimiranju obresti z dne 3. avgusta 1934 št. 187/XLIX kos 68, ki je določila obrestno mero za predmetne primere z največ 4,5% nad esk. mero Nar. bke., torej z največ 11%; b) Družbe in osebe, ki ne spadajo med denarne zavode in bančne obrate, niso smele po uredbi šte. 635 (čl. 3 al. 2) pobirati višjih obresti od najnižjih, ki so jih računali denarni zavodi in bančni obrati v njihovem kraju. To, v praksi mučno ugotovitev je cit. uredba z dne 3. avgusta 1934 nadomestila z določbo, da sme znašati obrestna mera za posojeni denar (potrošne stvari) teh upnikov največ 8%; c) Po čl. 4 (zad. st.) uredbe št. 635 so se smele dogovoriti za zakasnitev plačila do 2% povišane obresti. Ta določba, ki se je v praksi različno tolmačila, tudi zavedno zlorabljala, je bila z uredbi z dne 3. avgusta 1934 črtana in je izpala iz zakonodaje; č) Že v letošnjem letu 26. januarja 1935 št. 24/IV kos 11 je bila uredba šte. 635 o maksimiranju obresti novelirana drugič; s to drugo novelo je bila tudi obrestna mera na breme denarnih zavodov in bančnih obratov oproščena zveze z esk. mero Nar. bke ter določena samostojno in fiksno z največ 10%; ta 10%-ni obrestni maksimum velja od 1. februarja 1935 (a tudi Nar. bka je znižala med tem svojo eskomptno mero od 6,5% na 5%). Dne 22. maja 1935 šte.

122/XXX kos 45 je izšel k uredbi z dne 26. januarja 1935 pravilnik, ki zlasti pojasnjuje določbo njenega čl. 1 al. 3 (o vračunanju postranskih plačil v maksimalno obrestno mero); d) Po uredbi št. 635 (čl. 1 al. 3) niso smele biti obrestni na nove vloge, ki jih sprejemajo denarni zavodi in bančni obrati, višje od esk. mere Nar. bke, znižane za 1%, torej od 7. februarja 1934 ozir. 16. julija 1934 dalje ne višje, nego 6% ozir. 5.5%. Prva novela k uredbi št. 635 z dne 3. avgusta 1934 je to obrestno mero za hranilne vloge v bistvu obnovila (čl. 2). Druga novela z dne 28. januarja 1935 je oprostila tudi to obrestno mero zveze z esk. mero Nar. bke ter jo določila samostojno z največ 5% (za vloge na vložne knjižice, tekoče račune in zapise, ki so vezani najmanj za 3 mesece) in z največ 4% za vse druge; e) Po drugi uvodoma cit. uredbi št. 633 (čl. 22) ni smela biti obrestna mera za stare hranilne vloge (po knjižicah in tekočih računih, otvorjenih do 22. novembra 1933) višja od 5%. Ministru za trg. in ind. je bilo pridržano, da jo določi drugače; minister je o priliki, ko je z uredbo z dne 23. novembra 1934 št. 272/LXXI kos 100 (na katero se vrnem kasneje) obnovil zaščito denarnih zavodov, obrestno mero za stare hranilne vloge ponovno znižal (čl. 19), tako da ne sme znašati več nego 4% in ne manj nego 2% brutto na leto; f) Končno je bila premenjena obrestna mera, določena z uredbo št. 613 za zaščito kmetov (čl. 3 in 4). Ta je znašala od malih starih (pred 20. aprilom 1932 nastalih) kmetijskih dolgov (do 1200 Din) največ 7%, od večjih 6.02% ozir. 3.54%. Nova uredba o zaščiti kmetov z dne 3. avgusta 1934 št. 197/LII kos 72 (na katero se še vrnem) je znižala in zaokrožila (čl. 3) navedene obrestne mere od 7% na 6%, od 6.02% na 6% in od 3.54% na 3.50%. Zadnji dve obrestni meri pa sta bili v letošnjem letu z uredbo z dne 2. februarja 1935 št. 28/V kos 13 ponovno znižani in sicer 6%-na na 4½% in 3.50%-na na 1%; pri tem je pa bila uporabnost uredbe z dne 3. avgusta 1934 št. 197/LII kos 72 omejena, tako da ne velja več za terjatve Poštne hranilnice (za terjatve Nar. bke., Drž. hip. bke in Priv. agr. bke, že prej ni veljala), dalje ne na breme kmetijskih zadrug in njihovih zvez (kar je za naše razmere posebno važno!). Minister za kmetijstvo je bil pooblaščen, da izda pravilnik; ta je izšel 25. marca 1935 št. 81/XXI kos 33. Pravilnik tolmači predvsem pojem kmetijske zadruge in odreja, da bodo izterjevale kmetijske zadruge svoje terjatve (nastale pred 20. aprilom 1932) od dolžnikov-kmetov po posebnih

odplačilnih načrtih, ki jih bodo predpisale njih zveze (po ministri odobritvi); g) Prva gori cit. novela k uredbi št. 635 (z dne 3. avgusta 1934) je uzakonila tudi dva povse nova primera maksimirane obrestne mere: Po čl. 3 al. 2 ne smejo zahtevati denarni zavodi med seboj višje obrestne mere nego 8%, ako in kolikor obstoji kredit v reeskomptu meničnih terjatev, po katerih so dolžniki (zaščiteni) kmetje. Po istem členu al. 4 so bile znižane obresti za dolgove denarnih zavodov po izdanih hipotečnih zastavninah na 6% (če so bile višje); h) Končno je banska uprava Dravske banovine z odredbo z dne 6. aprila 1934 kos 30 (na osnovi obrt. z.) maksimirala obrestno mero v poslovanju zastavljalnic s 7% in odškodnino za režijo z 2%, a z odredbo z dne 25. maja 1934 kos 43 prvo teh obrestnih mer zopet povišala na 16%.

B. Že do konca l. 1933 smo imeli uzakonjene štiri primere moratorija: na korist kmetom (I); denarnim zavodom (II); kreditnim in drugim gospodarskim zadrugam, ki sprejemajo hranilne vloge, ozir. na korist njih zvezam (III), končno v malenkostnem obsegu na korist trgovcem in obrtnikom (IV). Tudi moratorijska zakonodaja se je razvijala v l. 1934 naprej (skoro izključno na korist dolžnikom). — K I. Po gori cit. prvotni uredbi za zaščito kmetov št. 613 (iz l. 1933) je bilo dovoljeno amortiziranje starih kmetjskih dolgov (z izjemo onih po čl. 8 in 10) v 12 letih s postopno naraščajočimi obroki, od katerih je imel dospeti prvi 15. novembra 1934 ter znašati (incl. povprečnih obresti 6.02% ozir. 3.54%) 6%, zadnji obrok 18.78%, (če je upnik denarni zavod ali bančni obrat), 17.55%, (če je upnik zasebnik); ob prostovoljnem predčasnem plačilu bi se bil znižal preostali dolg za 2% za vsako leto skrajšanega moratorijskega odplačevanja. Mali kmetjski dolgovi do 1200 Din (ali več takih v skupnem znesku ne preko 3.600 Din) bi se bili morali odplačati v 3 (5) zaporednih letnih obrokih. Kakor navedeno pod A) f), je bila uredba št. 613 dvakrat novelirana. S prvo novelo z dne 3. avgusta 1934 so se znižale in zaokrožile ne le obrestne mere, ampak premenile tudi po moratoriju dovoljene anuitete; le amortizacijska doba 12 let je ostala nepremenjena. Anuitete bi rasle, če je upnik denarni zavod ali bančni obrat, od 7 Din do 17 Din; če je zasebnik, od 6 Din do 15 Din. Vsega skupaj bi dobili prvi teh upnikov za posojenih 100 Din 151 Din (torej na obrestih za 12 let 51 Din), zasebniki 128 Din (na obrestih 28 Din) (čl. 3). 2% znižanje dolga za primer predčasnega prostovoljnega vračila je odpadlo. Mali kmetjski dolgovi do (po-

višanega) zneska 2000 Din (ali več takih dolgov v skupnem znesku ne preko 2000 Din), bi se odplačali v štirih zaporednih letnih obrokih, od katerih bi zapadel prvi 15. novembra 1935 (čl. 4). Vrh tega je bil uzakonjen kmetom-dolžnikom na korist respiro 30 dni. (Če dolžnik ne bi položil letnega obroka dolga v 30 dneh od dne dospelosti, potem šele bi postal upnik upravičen, obrok prisilno izterjati). A dolžnik, pri katerem bi se morali prisilno izterjati 3 zaporedni letni obroki (pri večjih kmetskih dolgovih) ozir. 2 taka obroka (pri malih), bi zgubil pravico, koristiti se s predpisi uredbe (čl. 3 al. 11, čl. 4 al. 3). Zanimiva je še po čl. 7 uzakonjena dolžnost kmeta-dolžnika »izdati na upnikovo zahtevo listino, sposobno za zavarovanje upnikove terjatve na dolžnikovi nepremični imovini«. Razširjene so bile končno izjeme (čl. 8), za katere moratorij ne velja. Vse to po prvi noveli k uredbi šte. 613 z dne 3. avgusta 1934 št. 197/LII kos 72 in po pravilniku k tej noveli z dne 5. novembra 1934 št. 257/LXVI kos 93. — Ko je dospel 15. novembra 1934 prvi 6% obrok, ni bila plačana v vsej državi niti polovica zapadlih anuitet in so ostali kmetje na dolgu preko 400 milijonov dinarjev. Zato je izšla letos 2. februarja 1935 št. 28/V kos 13 druga novela, s katero so bila vsa plačila in vse storitve po čl. 3 in 4 prve novele odložene do 1. septembra 1935 (in je bila ponovno znižana obrest. mera, kakor gori izvedeno, hkratu omejena uporabnost uredbe za zaščito kmetov; gl. A) f). — K II. Po uredbi z dne 22. novembra 1933 št. 278/LXXXII kos 100 šte. 633 in po raznih pravilnikih, ki so izšli k tej uredbi tekom l. 1934, se je smela dovoliti odložitev plačil (po ministru za trg. in ind. za največ 5 let) tudi denarnim zavodom, ki so zašli radi kmetskega moratorija sami v denarne težave (čl. 20). Ta uredba je bila izdana z veljavo za eno leto. Pred potekom leta je izšla 23. novembra 1934 št. 272/LXXI kos 100 nova uredba za zaščito denarnih zavodov s slično vsebino, a nastopnimi premembami in dopolnitvami: 1) Odložitev plačil se sme dovoliti do šest let; 2) Od odložitve so izvzete (razen že prej privilegiranih terjatev Nar. bke., Pošt. hran., Drž. hip. bke in Priv. agr. bke) z ročno zastavo zavarovane terjatve in vse javne davščine; 3) Dopušča se pobot dolgov in terjatev napram istemu denarnemu zavodu po nasl. določbah: a) pobot dolga z lastno protiterjativjo iz vloge ali tekočega računa je dopusten brez omejitve (dasi protiterjatev radi moratorija še ni dospel); b) pobot dolga s tujo (od drugega vlagatelja pribavljeno) protiterjativjo je dopusten do polovice; druga polovica (50%)

se mora položiti istočasno v gotovini; c) denarni zavod je upravičen, odkloniti pobot takih svojih terjatev, ki so dane v reeskompt ali so zastavljene (čl. 18 a), b), c); č) pobotati se sme le tak dolg denarnemu zavodu, ki izhaja iz časa, preden se je začel zavod koristiti z zaščitnimi sredstvi; dalje je nedopusten pobot, če gre za hipotekarno terjatev denarnega zavoda (pod zaščito), kolikor služi taka terjatev za podstavo izdanim hipotekarnim zastavnicam, o čemer odloča zaznamba v zemlj. knjigah (Avtentično tolmačenje določb členov 18 b) ozir. c) z dne 12. februarja 1935 št. 39/VIII kos 18); 4) Novo poslovanje denarnega zavoda, ki mu je dovoljena zaščita, se mora voditi popolnoma ločeno od starega v posebnih knjigah; le čisti dobiček gre na skupni račun; 5) Denarni zavod pod zaščito mora napraviti po poteku vsakih šest mesecev ter dati odobriti po ministrstvu in na vidnem mestu razgrniti razpored, po katerem bo vračal iz izterjanih terjatev stare hranilne vloge; pri tem mora skrbeti za to, da pridejo prvenstveno do plačila mali vlagatelji do 10.000 Din. — K III. Tudi uredba šte. 634 z dne 22. novembra 1933 št. 278/LXXXII kos 100, po kateri je smel minister za kmetijstvo dovoliti odložitev plačil (največ za 5 let) kreditnim in drugim gospodarskim zadrugam, ki sprejemajo hran. vloge, in njih zvezam (v analognih okoliščinah, kakor min. za trg. in ind. den. zavodom), je bila v l. 1934 nadomeščena in sicer z uredbo z dne 23. novembra 1934 št. 275/LXXII kos 100. Odložitev plačil se more odslej dovoliti za največ 6 let. Sicer veljajo enake določbe, kakor za denarne zavode pod II. — K-IV. Nič se ni premenilo na moratoriju (ex lege), ki gre trgovcem in obrtnikom v pogledu dolgov do 10.000 Din takim denarnim zavodom, ki so se poslužili zaščite po sedanji uredbi z dne 23. novembra 1934 št. 272/LXXI kos 100 ozir. po prejšnji šte. 633 iz l. 1933; §§ 27 stare in nove uredbe soglašata dobesedno. —

C. Kot drugo sredstvo za ozdravljenje denarnih zavodov in kmet. kreditnih zadrug (poleg moratorija) sta predvideli že uredbi št. 633 in 634 iz l. 1933 tzv. sanacijo, ki sta jo obdržali tudi uredbi z dne 23. novembra 1934. Dopolnitve in premembe novih uredb so zlasti nastopne: a) Od pretvoritve starih terjatev v delnice odn. prednostne delnice (ki se dopušča samo denarnim zavodom — ne tudi kreditnim zadrugam v deleže — in le, če ostanejo pasivni še po porabi rez. sklada in po odpisu vse osnovne glavnice), so izvzete (čl. 31): male terjatve do 10.000 Din; večje terjatve do 60 % (le 40 % se sme pretvoriti; po starem 50 %); po odredbi ministrstva in na zahtevo denarnega zavoda vloge,

prejete izza 1. oktobra 1931; b) Po istem čl. 31 (a tudi po uredbi za zaščito kmet. kred. zadrug.) je možna pretvoritev starih terjatev v poseben rezervni fond, iz katerega se bodo odplačevale (vračale) upnikom postopno in sorazmerno, po možnosti, iz čistega letnega dobička; c) Pretvarjanje starih terjatev v delnice ozir. poseben rez. fond je vezano na pristanek večine upnikov, katerih terjatve niso izvzete od pretvarjanja; oni, ki se ne izjavijo, se štejejo, kakor da so pristali na pretvoritev (čl. 31). —

Č. Kar se tiče izvenstečajne likvidacije den. zav. ozir. kmet. kred. zadrug se je premenila zakonodaja zgolj po pravnem viru (na mesto uredb z dne 22. novembra 1933 sta stopili oni z dne 23. novembra 1934); nič po vsebini. — Pač pa smo dobili s čl. 47—53 uredbe z dne 23. novembra 1934 št. 272/LXXI kos 100 nekaj novih določb za zaščito hranilnic javnopravnih teles; tičejo se v bistvu postopanja ob realiziranju jamstva, ki so ga prevzela ta javnopravna telesa (banovine, občine), če je treba spraviti hranilnico v aktivno in likvidno stanje.

V splošni del obveznostnega prava spadajo še leta 1934 unificirani predpisi o amortizaciji vrednostnih papirjev (VII. del ali §§ 240—262 nepr. post.). Izjemno (od ostalih določb tega postopnika) so stopili amortizacijski predpisi v veljavo že mesec dni po obnarodovanju (čl. 1 al. 2 uv. z.). Vsebina jim je posneta do mala po stari avstr. ces. nar. z dne 31. avgusta 1915 drž. zak. št. 257; malenkostno sta vplivali franc. in hrv.-og. zakonodaja. Popolnejše so zlasti določbe o stvarni in krajevni kompetenci amort. sodišča (primerjane s § 115 naše prejšnje j. n.); nekoliko oteženo je (v formalnopravnem pogledu) amortiziranje od države izdanih vrednostnih papirjev. Za objavo amortizaciji podvrženih papirjev bo ustanovljen poseben Osrednji glasnik (doslej še ni). Cit VII. pogl. uzakonjuje jus commune. Določbe jusa speciale (meničnega zakona za menice, čeke, trg. nakaznice in obveznice in za listine javnih skladišč, drugih zakonov za delnice in listine Nar. bke. za vložne knjižice in čeke Poštne hranilnice in za zastavne listke zastavljalnic) so ostale v nadaljnji veljavi; prav tako posebne amort. določbe za neka naša inozemska državna posojila. VII. pogl. velja le podredno, kolikor bi bili specialni zakoni pomanjkljivi.

Dne 27. septembra 1934 št. 229/LVII kos 83 je izšla nova uredba o monopolnih taksah (za tobak, cigaretni papir, vžigalice, umetne vžigalnike, kresilnike in kremenca, sol in petrolej). — Zakonito določene cene sta dobila v l. 1934

cement in hidravlično apno (uredba z dne 29. maja 1934 št. 125/XXXIII kos 50). —

Za ureditev poedinih pogodb enih tipov so izšle nastopne (redke) nove določbe:

I. V pogledu kupoprodaje pšenice, rži in pšenične moke je imela država početkom l. 1934 pridržan le še izvoz in uvoz teh žitaric. Z uredbo z dne 24. julija 1934 št. 175/XLV kos 66 je bil omiljen tudi ta pridržek v smislu, da smejo opravljati izvoz pšenice z dovoljenjem min. trg. in ind. tudi proizvozniki sami, zadruga in izvozniške tvrdke. — Za promet s filmi (in za organizacijo drž. filmske centrale) je izšla l. 1934 k zakonu z dne 5. decembra 1931 in njegovi premembi (§ 57 t. 7 fin. zak. za l. 1933/34 in uredba z dne 20. junija 1933 št. 154/XLIII kos 60) nova uredba min. za trg. in ind. z dne 23. marca 1934 št. 73/XVIII kos 36. — Norme za prostovoljno dražbo po sodiščih in po upravnih oblastvih (občinah) so premenile samo svoj pravni vir (sedaj velja V. del ali §§ 219—230 nepr. post.); po vsebini soglašajo s starimi določbami ces. pat.

II. Zakona o zavarovalni pogodbi, veljavnega za vso kraljevino, tudi v l. 1934 nismo dobili, tako da velja pri nas naprej stari avstr. zakon z dne 17. decembra 1917 št. 501 drž. zak. — Razvijalo pa se je dalje obvezno socialno zavarovanje: a) Najprej je dobil s § 57 t. 2 fin. zak. za l. 1934/35 minister za soc. pol. in nar. zdr. pooblastilo, da sme razširiti veljavnost slov.-dalm. zakona o pokojninskem zavarovanju priv. nameščencev (v prečiščenem besedilu zak. z dne 30. oktobra 1933 št. 285/LXXXIV kos 7-1934) na ozemlje vse države, bodisi za vse nameščence, bodisi za njih posamezne skupine. S fin. zakonom samim (z istim § 57 t. 2) je bilo pokojninsko zavarovanje razširjeno (z veljavnostjo od 1. junija 1934) na vse nameščence paroplovnih družb v kraljevini, ne glede na luko, kjer je posamezna ladja registrirana; dalje na vse lekarniške sotrudnike in dispenzante, zaposlene v državi. — b) V svrhu zavarovanja nerazvrščenega igralskega osebja je bila izdana na osnovi § 26 t. 3 fin. zak. za l. 1934/35 uredba z dne 30. junija 1934 št. 169/XLIII kos 73 »o osrednjem pokojninskem skladu igralskega osebja in o posebnem podpornem skladu ostalega neigralskega osebja gledališč Kraljevine Jugoslavije«. K tej uredbi je izšel letos 23. febr. 1935 pod št. 46/X kosom 26 poseben pravilnik. Sličnih pokojninskih (podporn.) skladov obstoji v kraljevini še več, n. pr. za izplačevanje osebnih in rodbinskih pokojnin občinskih uslužbencev (osnovan pri banskih upravah na osnovi § 88 zak. o

polit. občinah z dne 14. marca 1933); dalje orožniški podporni sklad (s pravili z dne 10. julija 1932 št. 178/LXXV kos 72) in drugi. — c) Učenci srednjih tehn. šol in moških obrtnih, ki delajo v šolskih delavnicah in dr., se morajo dati na osnovi § 19 zak. o teh šolah od leta do leta zavarovati zoper posledice nezgod. Najmlajša pravilnika za to nezgodno zavarovanje sta z dne 13. oktobra 1933 št. 267/LXXVIII kos 103 in z dne 31. marca 1934 št. 133/XXXV kos 49. — č) Od obrtnege zak. (§ 82 sled.) terjano obvezno zavarovanje potnikov in pasantov v avtobusnem prometu (zoper posledice smrti, teles. poškodbe in poškodbe zdravja), dalje zoper poškodbe tuje lastnine (točneje: obvezno zavarovanje avtobusnih podjetij za plačila, ki jih zadenejo iz njih zakonite odgovornosti za navedene škode), je bilo končno izvedeno s pravilnikom z dne 30. julija 1934 št. 175/XLV kos 65 (z veljavnostjo od 1. avgusta 1934); kasneje je izšla pod št. 212/LIV kos 77 še nedatirana malenkostna prememba in dopolnitev. Sočasno s pravilnikom so bili objavljeni občni pogoji za to zavarovanje z dne 27. junija 1934: Zavarovalnine, za katere se mora zavarovati avtobusno podjetje, znašajo 25.000 Din za primer smrti poedine osebe, 400.000 Din za primer katastrofe, 30.000 Din za primer poškodbe tujih stvari in živali in dr. Razume se, da s temi zneski niso maksimirane odškodnine, za katere odgovarja avtobusno podjetje poškodovancem ex lege, n. pr. po našem zakonu z dne 9. avgusta 1908 šte. 162 drž. zak. — d) Za obvezno zavarovanje posevkov in plodov zoper škodo po toči je po drž. zak. z dne 10. februarja 1931 potreben poseben predpis ministra za kmetijstvo (na predlog bana); tak predpis so dobili v lanskem letu v sosednji savski banovini, ne še mi v dravski. — e) V pravnih pogodb (aleatornih) pogodb bodi še omenjeno, da so bile v l. 1934 zamenjane obveznice 2½ % državne loterijske rente za vojno škodo, za katero je izšel prvi, najstarejši zakon 29. novembra 1922. Zamenjava se je izvršila na podlagi pravilnika ministra za finance z dne 7. junija 1934 št. 130/XXXIV kos 50, izdanega z opolnomočenjem fin. zak. za l. 1934/35. Sicer se pravo tveganih pogodb v l. 1934 ni premenilo. Z uredbo z dne 31. julija 1934 št. 197/LII kos 75 so bile samo znižane taktijeme pri drž. razredni loteriji zaposlenih uradnikov. Nekateri premijski posli so bili prepovedani že z zak. zoper nečedno tekmo z dne 4. aprila 1930 (§ 32), od V. (1) — d) III. Na službeno pravo sta vplivali novi uredbi za denarne zavode, kmet. kred. zadruga in gospodarska pod-

jetja »o zmanjšanju režijskih stroškov« z dne 23. novembra 1934 št. 272/LXXI kos 100, ki sta nadomestili stari uredbi o istem predmetu z dne 22. novembra 1933 štev. 636 in 637. Določujeta in znova znižujeta najvišje dopustne zneske pokojnin in odpravnin; otvarjata dalje, kakor stari uredbi, možnost znižanja plač, odpovedi terminiranih služb, razmerij in dr.

IV. V izvrševanju zakona o nastanjanju vojske in mornarice po tujih zgradbah z dne 28. novembra 1933 je izšel lani pravilnik z dne 7. novembra 1934 št. 21/III kos 35 (iz letošnjega leta).

V. V družbenem pravu je izšla prepoved kartelov (uredba z dne 3. avgusta 1934 št. 190/L kos 70, ki je dobila obvezno moč z dnem svojega obnarodovanja t. j. 18. avgusta 1934). Uredba šteje za kartele vse pogodbe, dogovore in sporazume, sklenjene med poedinimi podjetji (osebami) katerekoli gospodarske grane, s katerimi se v kakršnikoli obliki omejuje, onemogočuje ali izključuje pravica svobodne tekme pri proizvajanju ali prodajanju blaga, pri določevanju poslovnih pogojev ali določevanju cen odn. tarif (čl. 2). Po § 1 al. 1 so taki karteli načeloma prepovedani. Vendar sme po § 1 al. 2 minister za trg. in ind. v soglasju z min. svetom odobriti izjemoma ustanovitev kartelov, kadar opravičujejo njih obstoj gospodarski razlogi ali javne koristi, bodisi radi ureditve proizvodnje in prodaje blaga, bodisi radi določitve poslovnih pogojev in cen odn. tarif. Nadaljnje določbe urejajo: a) ustanavljanje dopustnih kartelov (§§ 3—7: Poleg min. odobritve je treba zanje brezpogojno pismene pogodbe; odobreni karteli se morajo vpisati v poseben register, ki je javen, in njega pregledovanje vsakomur dopuščeno; vpogled v kartelno pogodbo, od katere pride v register samo dan sklenitve, predmet in trajanje, pa je dovoljen samo pristojnim ministrstvom); b) preskusno postopanje (§§ 8—10: Ako se po odobritvi ustanovitve kartela izkaže, da je izvajanje kartelne pogodbe ali sklepov na osnovi pogodbe škodljivo za interese narodnega gospodarstva, za občno narodno blagostanje ali za javno korist, je minister za trg. in ind. dolžan, uvesti preiskavo. Istočasno lahko takoj prepove izvajanje kartelne pogodbe odn. sklepov na osnovi te pogodbe in ukrene druge potrebne odredbe po določbah kartelne uredbe); c) odredbe za pobijanje škodljivih pogodb (§§ 11—13). V to svrho se dopuščajo: prepoved uporabe določenih cen in tarif; prepoved uporabe sklenjenih poslovnih pogojev; ukinitvev pogodbenih omejitev in izključitev glede

proizvodnje in glede cen pri nakupu in prodaji; prepoved vsiljevanja kupnih in prodajnih cen tretjim osebam; proglasitev delne ali celotne ničnosti kartelnih pogodb odn. razpust kartelnih organizacij z odredbo likvidacije); č) odstop od pogodbe (§§ 14—16: Pogodbene stranke morejo kadarkoli odstopiti od določb kartelne pogodbe, če se ob izvrševanju izkaže, da bi bila njih gospodarska delavnost otežena ali onemogočena, in če tega ob sklenitvi pogodbe niso mogle predvidevati kljub skrbnosti dobrega trgovca); v §§ 17—32 kazenske, končne in prehodne določbe. —

H kartelni uredbi so izšla še navodila ministra za trg. in ind. z dne 17. septembra 1934 št. 218/LVI kos 79 o uporabljanju uredbe in dva pravilnika z istega dne (iste številke in kosa) o načinu registriranja kartelov in o voditvi zbirke listin ozir. o upravljanju in uporabljanju posebnega sklada za kontrolo kartelnih pogodb (po vladnih kontrolnih komisarijih; sklad se vzdržuje iz letnih prispevkov, ki jih morajo plačevati dopuščeni karteli).

Področje civilnodeliktnega prava se je v l. 1934 popolnilo z določbo § 109 že cit. zak. o mestnih občinah: »Za škode, ki jih povzročijo mestni uslužbenci in drugi mestni organi drugim osebam z nepravilnim ali nezakonitim opravljanjem službe, odgovarjajo pred rednim sodiščem uslužbenci odn. organi kot storilci in mesto (al. 1). Če tožba ni naperjena takoj tudi zoper mesto, prestane njegova odgovornost (al. 2). Pravica do tožbe zastara v devetih mesecih od dne, ko je bila škoda povzročena odn. ko je oškodovanec zanjo zvedel; vendar se tožba ne more več vlagati po enem letu od dne, ko je škoda nastala (al. 3). Mesto mora plačati tožniku škodo samo, če se ne da izterjati od storilca« (al. 4). Te določbe §-a 109 cit. se gibljejo v okviru ustavnih določb (čl. 18 ustave iz l. 1931), a so popolnejše od njih, kakor tudi od določb §-a 87 zak. o političnih občinah. — K §-u 85 tega zadnjenavedenega zakona je izšla 12. marca 1934 kos 22 posebna uredba bana dravske banovine (o disciplinski odgovornosti občinskih uslužbencev). — Uredba ministr. sveta z dne 23. oktobra 1934 št. 271/LXX kos 105 je dovolila, da se sme škoda, povzročena z gozdnimi kaznivimi dejanji v drž. gozdovih, odslužiti z deli za ureditev gozda in pospeševanje gozdnega gospodarstva.

V prometno pravo spada prememba uredbe o zaščiti javnih cest in varnosti prometa (z dne 6. junija 1929) z dne 17. februarja 1934 št. 102/XXVI kos 46 (da se ne smejo izdelovati nova tovorna vozila s platišči, ožjimi od 6 cm). — Na novo je bila organizirana poštno-telegrafsko-

telefonska služba z uredbo z dne 31. marca 1934 št. 88/XXIII kos 40 (na osnovi § 48 št. 1 fin. zak. za l. 1933/34). —

Partikularnopravna jgsl. dedna prava se niso približala do najnovejšega časa z nobeno določbo. Šele nepravdni postopnik iz l. 1934 in njegov uvodni zakon sta unificirala jgsl. z a p u š č i n s k o pravo in, kolikor tičijo v njem materijalnopravne določbe, tudi dedno pravo. Te določbe so stopile v veljavo po 6 mesečni vacatio legis (z edino izjemo §-a 31 al. 2, ki je dobil po čl. 1 al. 3 uv. zak. takojšnjo obvezno moč). Prvi (najvažnejši) stavek §-a 31 al. 2 se glasi: »Dediči smejo opraviti zap. razpravo sami, če je med njimi vsaj en diplomiran pravnik, in če zahtevajo to vsi sporazumno pri sodišču v 15 dneh, ko jih obvestita sodišče ali javni notar o zapustnikovi smrti«; s to določbo je bil derogiran § 222 jgsl. not. zak. (in odn. predpisi pravilnika za izvrševanje not. zak. z dne 30. novembra 1930). Neke druge določbe unif. zapuščinskega prava (§§ 52—54, 69 al. 1, 93, 94, 106, 107, 299, 300) je uporabljati po predpisu čl. 27 uv. zak. do izdaje jgsl. državlj. zakonika le toliko, kolikor je podana zanje osnova v sedaj veljajočih partikularnopravnih dednih redih. Nobena določba unif. zap. prava ne bo veljala do izdaje jgsl. državlj. zakonika (po predpisu čl. 44 uv. zak.) v onem delu pravnega področja novosadskega apel. sodišča, v katerem ne velja avstr. o. d. z.; prav tako ne v področjih okrajnih sodišč Čakovec in Prelog (izvzemši predpis §-a 31, ki je dobil takojšnjo obvezno moč tudi v teh krajih). — Od materijalnih dednopravnih določb, ki tičijo v novem formalnem zapuščinskem pravu, navajam v nastopnem tiste, ki odstopajo po svoji vsebini od določb našega starega zap. patenta: 1) Določba § 59 al. uzakonjuje novo izjemo obligatornosti zap. razprave: »Če v zapuščini ni nepremičnin, in ne presega prometna vrednost zapuščine brez odbitka dolgov 10.000 Din, razglasi sodišče izjavo poslednje volje, če taka obstoji; obenem izda odločbo, da ne bo zapuščinske razprave, razen če bi to zahteval kateri dednih pozvancev ali nujnih dedičev. Če so udeleženi na zapuščini kot dediči ali kot nujni dediči sodni skrbniki, se sme postopati po § 59 al. 2 samo, ako odobri to skrbstveno oblastvo (§ 59 al. 4); 2) Zaprisega oporočnih prič je postala po § 53 al. 4 obvezna, ako so udeležene na zap. razpravi osebe, za katerih pravice mora skrbeti sodišče po službeni dolžnosti; po § 66 zap. pat. je čakalo sodišče na predlog stranke in postavilo sodnemu skrbniku posebnega skrbnika, da je predlagal zaprisego; 3) Trikratni oklici dedičev v službenem listu, predpisani po al. 1 § 105 za primer,

da je neznan dedič ali njegovo bivališče, se morejo po al. 3 istega § 105 omejiti na en sam oklic ali nadomestiti z oklici v občini, ako bi bili stroški oklica v služb. listu nerazmerno visoki, ali ni pričakovati od njih uspeha; 4) Enoletni rok za dedno izjavo je skrajšan po § 92 al. 1 na tri mesece; razume se, da mora sodišče (kakor doslej) uvaževati tudi po poteku roka dospele dedne izjave (§ 93), če dospejo, preden je izdalo prisojilno odločbo. Kar se tiče oblike pismene izjave, odreja § 95 al. 1: »Vsako dedno izjavo morata dedič ali njegov predpisno pooblaščen zastopnik odn. pooblaščenec svojeručno podpisati. Podpisi na dedni izjavi ali na pooblastilu morajo biti overovljeni po sodišču ali javnem notarju.« Seveda se more oddati dedna izjava tudi ustno na sodni ali notarski zapisnik (§ 89); 5) Po starem § 122 zap. pat. je moralo sodišče sprejeti vsako, v predpisani obliki oddano dedno izjavo. Sedanji § 95 al. 2 ne pozna te sprejemne dolžnosti za primer, da se sklicuje dedič na navedbe, ki bi ne mogle dati naslova za dedno pravico niti tedaj, ko bi bile dokazane (tako se je prakticalo po večini že doslej). — § 123 al. 2 zap. pat. ni prevzet, ker se ravna po novem § 52 al. 1 s pismenim zapisom ustne oporoke, podpisanim svojeručno od vseh prič (§ 585), enako, kakor s pismeno oporoko; 6) Stroški zap. popisa so doslej vedno obremenjevali zapuščino; zadeli so torej vse dediče, ob sodiščini tudi tiste, ki so se izjavili za dediče nepogojno, (baš v svrhu, da se ognejo stroškom popisa) (§ 807). Obremenjevali so zapuščino (zadeli dediča) tudi tedaj, ko so povzročili stroške upniki, zahtevajoč separacijo zapuščine, ali volilojemniki ali nujni dediči (§ 812). Kot nekako kompenzacijo za to neprostoovoljno stroškovno breme je odredil § 807, da odgovarjajo dediči v vseh navedenih primerih, kljub nepogojni dedni izjavi, pogojno (cum beneficio napravljene ga inventarja). To pravno stanje je novi § 86 uredil primerneje: Stroški popisa zapuščine se poravnajo iz vse zapuščine le praviloma. Če so podali izmed več dedičev samo nekateri pogojno dedno izjavo, se poravnajo iz tistega dela zapuščine, ki pripade tem dedičem. Če se je napravil popis na zahtevo upnikov ali volilojemnikov, trpijo stroške ti. Če se je napravil na predlog nujnega dediča, se poravnajo praviloma iz zapuščine, razen če je nujni dedič zahteval odločitev odn. popis zapuščine očitno neopravičeno. Z novim § 86 je po m. m. (cessante ratione legis...) odpravljena tudi premenitev nepogojne dedne izjave v pogojno po dosedanji odredbi § 807 o. d. z. — Stari § 109 zap. pat. je pojasnjen v novem § 84 z dostavkom, da z

golem podpisom inventarja udeleženec še ne priznava, da je inventar pravilen in popolen, zlasti ne priznava s podpisom resničnega obstoja v inventar sprejetih dolgov. — Staremu § 98 zap. pat. je dodana nova določba § 74 al. 2, da so denarni zavodi dolžni, dati sodiščem na zahtevo popis zapustnikove imovine, ki je pri njih; 7) Za prepustitev uprave zapuščine zahteva § 114 napram staremu § 145 nadaljnji pogoj, da »temu ne nasprotujejo pravice drugih oseb«. To je bilo potrebno z ozirom na pravo v Vojvodini, Medjimurju in Srbiji, kjer ima vdova za čas svojega vdovstva pravico na uživanje (souživanje) moževe zapuščine, kar onemogoča upravo po drugi osebi; 8) Za razdelitev pravnih vlog ob nasprotujočih si dednih izjavah in za druge ukrenitve v tem primeru, so stopile na mesto starih določb §§ 125—127 nove §§ 98—100. Vsebinski se razlikuje § 99 od § 126 v tem, da se uvaža prigovor nepristnosti, po obliki ustrezajoče, posl. volje le tedaj, če se prigovarja nepristnost »obrazloženo«; golo prerekanje pristnosti ne zadostuje, da bi se zavrnil na pot pravde predložitelj listine. Praksa je bila že doslej taka. Stari § 127 je premenjen po novem § 100 toliko, da dovolitev sodne sekvestracije (za dobo pravde) ni več nujna, ampak se more predlog za tako zavarovanje odbiti, ako je dediščinski zahtev predlagatelja očitno neosnovan; 9) Novi § 128 je pojasnil, da se more v zapuščinah, na katerih so udeležene samo svojepravne osebe, zahtevati zapuščinskosodna delitev samo pred vročitvijo, ne več po vročitvi. (Zadnja se more zahtevati le, če so udeležene nesvojepravne osebe); 10) Po starem § 158 je moralo zap. sodišče, kadar so imele fidejkomisarne substitucije (ali ž njo izravnane odredbe po §§ 707—709 o. d. z.) za predmet denarno glavnico ali drugo premično imovino, skrbeti uradoma za pupilarnovarno zavarovanje čakalcev. Po novem § 120 je treba takega uradnega zavarovanja le, če so čakalci sodni skrbljivci, še nerohene osebe, neznane osebe, reveži, pobožne ustanove, šole, cerkve ali javni zavodi. Ni razloga, pravijo motivi, da bi se dajala fidejkomisarnim substitutom dalekosežnejša zaščita, nego volilobjemnikom. Iz istega razloga po novem § 124 zap. sodišču ni več treba, nadzirati spolnitev nalogov poslednje volje v smislu o. d. z.-a (§ 709), ali zavarovati to spolnitev, če tega ne terja javna korist; 11) Za oklice ob sklicu upnikov so dopustne po novem § 106 al. 4 enake olajšave §-a 105 al. 3, kakršne smo spoznali pod t. 3; 12) Če se zapuščinska razprava po določbi § 59 al. 2 ne uvede (gl. t. 1), sme sodišče tiste osebe, ki so pozvane

k dedovanju po smrtovnici ali po izjavi poslednje volje (napravljene v veljavni obliki), na predlog opolnomočiti, da stopijo v posest premičnih zapuščinskih stvari in da realizirajo pravice, ki spadajo v zapuščino, zlasti terjatve in dr. (§ 59 al. 3). Tako opolnomočenje učinkuje (po isti določbi) napram poštenim drugim osebam (kupcem in drugačnim pridobilcem zapuščinskih premičnin) enako, kakor prisojilna listina po zadnjem st. § 824 o. d. z. 13) Voliloljemnikom, katerim pripadejo iz zapuščine nepremičnine, vpisane v zemljiški knjigi, ali terjatve, zavarovane na kaki nepremičnini, smejo izdati po novem § 137 zapuščinska sodišča za prepis potrebna potrdila (znana že staremu § 178) še pred prisojilom, kadar dediči volila ne prerekajo; 14) Kadar se volila ne morejo izplačati radi nedostajanja zapuščine polno in se morajo (po določbi o. d. z.-a) sorazmerno krčiti, je moral po starem § 163 dedič predložiti zap. sodišču račun odtegljajev; po novem tega ni dolžan, kadar so vsi voliloljemniki svojepravne osebe; 15) Odpala je končno določba starega § 156, da se zapuščine oseb, ki so stale v obračunski zvezi z drž. zakladom, ne smejo vročati brez pristanka prizadetega oblastva; 16) Za primer, da se odkrije po prisojilu dotlej neznana zapustnikova imovina, pozna novi § 142 (na mestu enega samega odstavka starega § 179) tri take odstavke: prvi soglaša s starim § 179; 2. odst. odvarja možnost (novost!), da se zap. razprava na predlog katerega dedičev zopet otvori, in novoodkrita imovina izroči dedičem s sodnim odlokom, a na osnovi starega prisojila in ne da bi se terjala ponovna dedna izjava; 3. odst. zaukazuje otvoritev zap. razprave, ako se taka doslej še ni opravila.

Novi nepr. postopnik nima zaslug le za notranje-državno dedno in zapuščinsko pravo, ampak tudi za mednarodno in medpokrajinsko. Mednarodno dedno pravo se bavi s tzv. kolizijskimi normami, ki odmejujejo v mednarodnih smrtnih primerih uporabnost domačega dednega prava od tujega (določujejo, katero dednih prav uporabljaj sodišče ob vročitvi mednarodne zapuščine), mednarodno zap. pravo z normami, ki odmejujejo domače zapuščinsko sodstvo od tujega (povedo, katero sodstvo, tuzemstva ali inozemstva, razpravljaj zapuščino). V medpokrajinskih smrtnih primerih potrebujemo analogne norme za razmejitve uporabnosti, po vsebini različnih, partikularnih dednih prav. Doslej jih nismo imeli, in jih je uzakonil kot prvi čl. 26 uv. zak. k nepr. post. Potreba medpokrajinske razmejitve zap. sodstev pa je po novem ne-

pravdnem postopku odpadla, ker nam prinaša enake norme za stvarno in krajevno zapuščinsko podsodnost. — Med normami za razmejitev dednega prava in zapuščins. sodstva pravnologično ni notranje zveze (odvisnosti); zato bi mogel inozemski zap. sodnik vročiti zapuščino našega državljana osebam, pozvanim k dedovanju ab intestato po našem dednem pravu, in obratno. Stari zap. patent pa je uzakonil tako odvisnost in vrh tega napravil neutemeljeno razliko med premičnimi in nepremičnimi zapuščinami. Obžalovati je, da mu je v obeh pogledih sledil novi jgsl. nepr. post. (§§ 25—27, 108—113): a) Kakor zap. pat., reklamira nepr. postopnik tuzemsko zap. razpravo za vse tuzemske nepremičnine domačega ali tujega zapustnika in za vse premičnine lastnih državljanov, naj so v tuzemstvu ali inozemstvu; b) Obratno prepušča inozemskim sodiščem zap. razpravo vseh inozemskih nepremičnin tuzemskih in inozemskih državljanov in vseh premičnin ondotnih državljanov, najsi so v tuzemstvu; c) Iz kompetence tuzemskega zapuščinskega sodstva sklepata, stari pat. in novi nepr. post., na uporabnost tuzemskega materialnega dednega prava, in obratno; č) Nova je edino določba § 26 al. 2, po kateri prepuščamo odslej inozemstvu zap. razpravo premičnin ondotnega državljana tudi takrat, kadar inozemstvo ne postopa recipročno; razpravljanje takih zapuščin bi pomenilo — pravijo motivi — za naša sodišča nepotrebno breme (za pravico razpravljanja se ne trgamo); d) V pogledu predpostavk za prorogacijo našega, na sebi nekompetentnega zapuščinskega sodstva (stari § 14, novi § 27) ni prememb; e) Novi § 108 se razlikuje od starega § 137 le po odredbi, da morajo naša sodišča tudi v primerih, ko gre zap. sodstvo inozemstvu in se mu izroči zapuščina, napraviti smrtovnico, proglasiti najdeno izjavo posl. volje in odrediti vse potrebno za zagotovitev, popis in čuvanje zapuščine; f) Novi § 109 je, primerjan s stari § 138, popolnjen z maksimalnim 6 mes. rokom za poziv v tuzemstvu bivajočih dedičev, volilojemnikov in upnikov (naj prijavijo svoje zahteve k zapuščini, preden se izroči inozemstvu) in z minimalnim 3 mes. rokom, pred potekom katerega se zapuščina ne sme izročiti, kadar poziv ni bil izdan. Poziv se more opustiti (po novi odredbi § 109), ako ni misliti, da bivajo v tuzemstvu taki interesi, dalje, če vrednost zapuščine ne presega zneska, navedenega v § 59 al. 2 (10.000 Din); g) Po novem § 110 se tujčeve premičnine (njih del), kadar so bile prijavljene tuzemske zahteve (§ 109), ne samo pridržijo v tuzemstvu, am-

pak se te zahteve (čim je o njih pravnomočno odločeno) iz pridržanih premožnin tudi poravnajo, ter izroči samo ostanek (kar je bilo sporno po starem § 137). Za pridržanje po novem § 111 ni treba, da so zahteve že vtožene ali verjetno izkazane, ampak zadostuje, da so prijavljene našemu sodišču. — Prednost pred tem našim novim (avtonomnim) mednarodnim dednim in zapuščinskim pravom imajo seveda mednarodne zapuščinske konvencije, katerih pa v l. 1934 nismo sklenili novih.

Novo medpokrajinsko dedno pravo člena 26 uv. zak. k nepr. post. pozna tri kolizijske norme: 1. »Dokler ne dobi obvezne moči notni državljanski zakonik, se bodo razpravljale zapuščine naših državljanov po pravnem redu kraja, v katerem je imel zapustnik ob smrti svoje domovališče. Vendar se pri tem ne uvažuje prememba domovališča, izvršena od zapustnika v teku zadnjih dveh let pred smrtjo« (al. 1). Ta kolizijska norma nam je bila nujno potrebna, ker nismo imeli doslej uzakonjenega nobenega kriterija za določanje, kateremu partikularnopravnemu področju pripada eden, kateremu drug zapustnik (državljan), razen za področje meničnega in čekovnega prava po § 108 men. zak. in § 28 ček. zak.; a *lex provincialis* odloča v medpokrajinskem pravu v vseh tistih primerih, v katerih odločuje v mednarodnih *lex nationalis*. Kriterij dveletnega zadnjega domicila je posnet po prvotnem načrtu polj. zak. z dne 2. avgusta 1926 šte. 580. Velik napredek čl. 26 al. 1 je še v tem, da je oprostil uporabno materialno (dedno) pravo grajana odvisnosti od formalnega (zapuščinskega), in da ne dela razlike med prem. in neprem. zapuščinami; 2. »Za dedovanje nepremičnin veljajo omejitve razpolaganja z nepremičninami za primer smrti, predpisane po zakonodaji kraja, kjer leže« (al. 2). Ako pozna *lex rei sitae* omejitve razpolaganja z nepremičninami za primer smrti, pridejo torej te omejitve do absolutne uporabe in spodrinejo po al. 1 indicirano *lex provincialis*. Za slov.-dalm. pravno področje ne vidim primera, ko bi postala ta (teoretično opravičena) izjemna določba praktična; 3. »Na izjave poslednje volje in dedne pogodbe je treba uporabiti pravo, pod katero je spadal zapustnik po svojem domovališču ob času, ko je napravil izjavo poslednje volje odnosno dedno pogodbo.« Ta tretja in zadnja kol. norma novega medpokrajinskega dednega prava je v splošnem pravilna, n. pr. v pogledu *testamentifatio activa* in dednopogodbene sposobnosti tujepokrajincea, dalje v pogledu možnosti in dopustnosti vsebine njegove enostranske ali pogodbene po-

slednjevoljne odredbe. Pravilno se mi zdi tudi, da velja v teh pogledih *lex preprostega*, ne dveletnega domicila, domicila ob času naprave odredbe, ne ob času smrti. Nepravilno pa bi bilo, uporabljati legem domicilii na oblične predpise; zanje velja liberalnejša *lex loci actus* vel *lex causae* (domicilii).

Razen za dedno in zapuščinsko pravo prinaša novi nepr. post. kolizijske norme za mednarodno varuško in preklicno (formalno in materijalno) pravo.

Mednarodno varuško pravo je urejeno z edino določbo §-a 145, ki je posneta po starem § 183 ces. pat., a primerno popolnjena. Varuštva potrebni inozemski otroci pridejo pod naše začasno (provizorno) varuštvo. To se zgodi tudi takrat, kadar otrokov oče pri nas ni imel domovališča, ampak se je mudil tu le mimogrede in zapustil otroka (po starem § 183 sporno). Provizorno varuštvo traja, dokler ne postavi varuha inozemsko domovinsko sodstvo (če ga ne postavi, do polnoletnosti otroka). Nov je al. 2 § 145, po katerem morajo postopati sodišča enako tudi takrat, »ako nastane iz kakega drugega razloga potreba, da poskrbi sodišče za nedoletnega inozemca, ki se mudi v naši državi« n. pr. če bi se otrok zlostavljal s strani vzgojiteljev; če bi bilo nujno, da sklene v tuzemstvu pravni posel (za poroko predvideva postavitev posebnega zastopnika že § 51 o. d. z.). Po pretežni praksi naših sodišč se uporablja, kadar je utemeljeno tuzemsko sodstvo, tudi tukajšnje materijalno pravo (*lex fori*), kar načeloma ni pravilno, ampak bi se morala uporabljati varovančeva *lex nationalis*, zlasti na predpostavke za ustanovitev in ukinitve varuštva. (Potrebne kol. norme ne uzakonjuje ne stari patent, ne novi nepr. post.) — Varuštvo lastnih državljanov, ki se mude v inozemstvu, si prisvajamo brez izjeme. Določbe §§ 146 st. 2 in 148—150 so poskrbele za potrebne stvarne in krajevne pristojnosti v teh primerih (v izdatnejši meri, nego derogirana j. n.). Izjemo tvori po § 225 o. d. z. primer, ko ima naš državljan — varovanec v inozemstvu nepremičnino; upravo take nepremičnine prepuščamo inozemskemu sodstvu *rei sitae* (a si prisvajamo, obratno, varuštveno sodstvo v pogledu tuzemske nepremičnine inozemskih varovancev, dasi opravlja vse druge varuštvene posle njegova domovina). S tem razpade enotnost uprave varovančeve imovine, a novi nepr. post. §-a 225 cit. ni premenil. — Prednost pred tem avtonomnim mednarodnim varuškim pravom imajo določbe mednarodnih konvencij, katerih pa v l. 1934 nismo skle-

nili. Kar imamo sklenjenih, so vse (kakor zapuščinske) starejšega datuma.

Urejujoč mednarodno preklicno pravo se je držal novi § 200 v bistvu določb §§ 13—15 našega prekl. reda z dne 28. junija 1916. Zato kaže § 200 drugačen, modernejši sistem, nego pravkar opisano mednarodno varuško pravo. Po al. 1 »pripada preklic tujca (odvzem svojepravnosti) pristojnemu oblastvu tujčeve domovinske države«; s tem je prepovedano tudi zgolj provizorno preklicevanje tujcev. Po al. 2 se mora omejiti naše sodišče na tiste ukrenitve, ki so potrebne za zaščito tujčeve osebe in njegove imovine; zlasti mu postavi tzv. začasnega pomočnika, ako so podani pogoji § 196 (ki veljajo tudi za tuzemce). Te ukrenitve prestanejo, čim izda tujčeva domovina lastno odločbo. Šele tedaj, kadar se domovina kljub obvestilu ne poprime preklicnega sodstva v postavljenem ji primernem roku, izvrši preklic naše sodstvo. Našim oblastvom gre zato le podredno (ne začasno) preklicno sodstvo. — Pravico, preklicati lastne državljane, ki se mude ali prebivajo v inozemstvu, si prisvajamo brez izjeme; potrebne stvarne in krajevne pristojnosti uzakonjujeta §§ 146 st. 2 sled. in 184 al. 2. — Še bolj, nego v mednar. varuštvenem pravu, je poudariti, da iz tuzemskega preklicnega sodstva ne sledi uporabnost tuzemskega materialnega preklicnega prava, zlasti ne uporabnost tuzemskih preklicnih razlogov, ki jih poznamo dosti več, nego mnoga inozemstva. Preklic pomeni ukinitvev ali omejitev tujčeve poslovne sposobnosti; zato se mora presojeti v materialnopravnem pogledu po enakem pravnem redu, po katerem se presoja poslovna sposobnost (tujčevi *lex nationalis*). Poseganje naše *lex loci (fori)* v njegovo *lex nationalis*, je opravičeno le iz ozirov na javni red, n. pr. če tujčeva *lex nationalis* ne bi poznala preklica varnost ogražajočega pijanca. Novi nepr. postopnik zanemarja to vprašanje, kakor ga je zanemarjal § 14 prekl. reda; pravi v § 200 al. 2, zadnji stavek le, da se izvrši postopanje pred našimi sodišči (kadar postanejo podredno za sodstvo pristojna) »po naših zakonih«, (pri čemer ni jasno, je-li v formalnopravnem ali tudi v materialnopravnem pogledu). — Kakor povsod, imajo v mednarodnem preklicnem pravu določbe konvencij prednost pred opisanimi avtonomnimi.

Drugega sodstva ali materialnega prava jgsl. nepr. post. ni razmejil; lahko bi bil to storil še za mednarodne primere proglašanja mrtvim, za amortiziranje inozemskih vrednostnih papirjev, predvsem pa za mednarodne zakone

(brake). — V mednarodno pravno pomoč spadajo naslednje določbe nepr. post.: §-a 286 (starega §-a 282) o spričevalih, izdanih od min. pravde o tem, kateri zakon velja ali je veljal v naši državi (v svrhu uporabe v inozemstvu); §-a 289 (enakega po vsebini §§-om 388, 389 c. p. p.) o potrebi in načinu poverjanja inozemskih listin za uporabo v tuzemstvu (prednost imajo določbe tzv. legalizacijskih konvencij); §-a 290 (starega §-a 286) o poverjanju tuzemskih listin za uporabo v inozemstvu; §-a 293 o poverjanju podpisa sodno zapriseženega tolmača v svrhu uporabe prevoda v inozemstvu. —

Zakonodaja, ki služi organizaciji civilnopravnega sodstva v najširšem pomenu besede, je bila dopolnjena v l. 1934 z zak. o državnem pravobranilstvu z dne 15. julija 1934 št. 164/XLII kos 68, ki je bil obnarodovan 19. julija 1934 in stopil v veljavo 90 dni po tem obnarodovanju. Državna pravobranilstva imajo, kakor bivše finančne prokurature, nalogo, ščititi imovinskopravne interese (po posebnih zakonih tudi neimovinske interese) države in nekaterih drugih pravnih oseb in ustanov (po določbah posebnih zakonov); za področje ljubljanskega apelacijskega sodišča jih navaja odredba banske uprave Dravske banovine z dne 21. decembra 1934 kos 1—1935 ozir. odredba min. za finance z dne 27. novembra 1934 št. 44.886/1. Državna pravobranilstva zastopajo imenovane pred sodišči, ostalimi oblastvi in pred privatnimi osebami, če ni s posebnimi zakoni odrejeno drugače. Na zahtevo državnih oblastev oddajajo pravna mnenja v vseh važnejših vprašanjih. Vse pogodbe, ki jih sklepa država, in katerih vrednost presega 100.000 Din, morajo oblastva pošiljati pred končno sklenitvijo drž. pravobranilstvu radi pravnega mnenja in pripomb. Če presega vrednost 1 milijon Din ali če je neocenljiva, se mora predložiti načrt pogodbe vrhovnemu državnemu pravobranilstvu. — Kar se tiče organizacije rednih državnih sodišč, je bil z zak. z dne 10. julija 1934 št. 175/XLV kos 69 popolnjen zakon o ureditvi teh sodišč z dne 18. januarja 1929 s številčno določitvijo mest sodnikov pri poedinih apel. sodiščih (pri ljubljanskem s 17). Dne 20. septembra 1934 št. 229/LVII kos 83 je izšla uredba o dopolnitvi uredbe o sodnem poslovniku za sodišča 1. in 2. stopnje. Novi nepr. postopnik predvideva dve vrsti, za nas novih justičnih (justičnopomožnih) organov: 1) skrbstvenih poverjeništev (§§ 202—207). Doslej je bilo skrbstveno sodstvo pri nas izključno v rokah rednih drž. sodišč, v Vojvodini (Medjimurju) v rokah posebnih uprav-

nih oblastev (sirotinskih stolov), a na Hrvatskem in v Slavoniji ali v rokah državnih sodišč ali posebnih mešanih komisij (sestavljenih iz državnih sodnikov in lajikov). Novopredvidena skrbstvena poverjenišтва so posneta po tej zadnji instituciji (mešanih komisijah), in jih bodo smele ustanavljati fakultativno občine (več občin, tudi druga samoupravna telesa) na vsem ozemlju države z dovoljenjem ministra pravde, čim prevzamejo stroške in odgovornost za vso škodo, ki bi nastala skrbljencem iz upravljanja njih imovine. Skrbstvena poverjenišтва bodo imela (z malimi izjemami) enako sodstveno kompetenco, kakršno imajo v skrbstvenih stvareh državna okrajna sodišča. Za pravne leke zoper njih odločbe bodo pristojna državna okrožna sodišča; 2) posebnih poverjenikov za sestavo smrtovc (§ 34 nepr. post., poleg notarjev in občin). — Kakor stara uredba o zmanjšanju režijskih stroškov gospodarskih podjetij, tako predvideva tudi nova z dne 23. novembra 1934 št. 272/LXXI kos 100 šte. 745 posebna razsodišča za določanje plač, pokojnin, odpravnin in odpovednih rokov uslužbencem, katerih službena razmerja (pri opešanih podjetjih) se ne uredi izvensodno. Razsodišča so sestavljena iz pravnikov in lajikov in se postavijo pri vsakem okrožnem sodišču. Pri izdaji odločb se morajo ravnati po načelu pravičnosti in upoštevati v eno roko gospodarske razmere podjetja, v drugo razmere nameščenca; določeni odpovedni rok ne sme biti krajši od najnižjega zakonitega odpovednega roka. Če se razmere premene, sme zahtevati vsaka stranka novo odločbo.

Občepravnega značaja sta bila v l. 1934: 1) zakon o premembi in dopolnitvi zakona o državljanstvu (z dne 21. septembra 1928) z dne 20. julija 1934 št. 192/LI kos 72 (premenjen je bil § 55 zak. ter podaljšan do 1. novembra 1938 petletni rok za izjavo izvestnih Neslovanov, da izstopajo iz našega državljanstva); 2) § 78 fin. zak. za l. 1934/35, po katerem »veljajo še dalje vse določbe dosedanjih finančnih zakonov in zakonov o proračunskih dvanajstinah, s katerimi so bili veljavni zakoni premenjeni, ukinjeni ali dopolnjeni, kakor tudi vse uredbe, pravilniki, drugi predpisi in odločbe, kar jih je bilo že izdanih na podstavi pooblastitev, navedenih v omenjenih zakonih«.

H koncu bodi omenjeno, da se je 5. junija 1934 prvič sestalo (v Beogradu) kasacijsko sodišče Kraljevine Jugoslavije na osnovi določb §§ 48 t. 3, 57 zak. o ureditvi rednih sodišč in čl. 46 t. 4 b) uv. zak. k cpp. Bavilo se je s tolmačenjem § 222 al. 2 not. zak. in izdalo odločbo: »Dediči umr-

le osebe se pri zapuščinski razpravi, v kateri so stranke sporazumno izjavile, da same izvedejo zapuščinsko razpravo, ne morejo posluževati strokovnih svetov ali pomoči enega ali več odvetnikov«. Odločba je bila objavljena v št. 169/XLIII Sl. novin in v kosu 85 Sl. lista. Danes ne velja več, ker je stopila na njeno mesto (po vsebini še poostrena) goricit. določba § 31 al. 2 novega nepr. post. Letošnja plenarna seja kasacijskega sodišča se sestane v Zagrebu.

(Rokopis sklenjen 31. maja 1935).

Dokazovanje resnice, ako je predmet klevete dejanje, za katero je pristojno vojaško sodišče.

Sodni kapetan Ciril Spindler.

Pod tem naslovom razmotriva v 1—2 št. letošnjega »Slovenskega Pravnika« dr. Gradnik zanimivo vprašanje s področja vojaškega kazenskega postopka, ki je sicer zelo redko predmet obravnavanja v naših strokovnih glasilih. Pisec prihaja do naslednjega zaključka: »Če je bilo... postopanje pri vojaškem sodišču ustavljeno ali če je bil oklevetanec zaradi kaznivega dejanja oproščen odgovornosti s pravnomočno sodno odločbo, ne more to dejstvo biti prejudicijalno za kazensko postopanje in obtoženeц bo smel v tem postopku nastopiti dokaz resnice z vsemi dokaznimi sredstvi, ki so mu sicer na razpolago«. Taka dalekosežna ugotovitev izziva upravičene prigovore že s čisto načelnega stališča, ker ustvarja nevaren prejudic za pravno varnost, je pa tudi s stališča pozitivnega prava nevzdržljiva.

Zakon nikjer ne daje sodbam rednih sodišč večje veljave nasproti onim vojaških. Nasprotno, zakon o postopku vojaških sodišč v kazenskih stvareh (Vkp.) iz l. 1901 določa v § 10 celo, da so pravnomočne sodbe vojaških sodišč za civilna sodišča v odškodninskih sporih obvezne, torej — lege non distinguente — tudi oprostilne. v nasprotju z določbo § 364 Grpp. Pisec navaja kot glavni razlog, da se sodbe rednih in vojaških sodišč razlikujejo bistveno glede osnove, na kateri temelje, ker da so vojaška sodišča vezana na dokazna pravila Vkp., dočim predpostavlja § 311 odst. 2 Kz. sojenje po načelih zakonika o kaz. postopku za redna sodišča. Taka trditev ne more držati že zato,